

بخش تحقیقات جنگل و مرتع مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی

بخش تحقیقات جنگل و مرتع در سال ۱۳۷۱ تاسیس گردید. عمده فعالیت‌های آن در زمینه های جنگل، مرتع، گیاهان داروئی، گیاهشناسی، چوب شناسی، بیابان زدایی، تحقیق در زمینه صنوبر و درختان سزیه رشد، آفات و بیماریهای درختان جنگلی و مراتع و همچنین شناسایی و پژوهش گیاهان مرتعی و داروئی است.

محدودیت ها و چالشهای پیش رو

محدودیت‌های موجود عمدتاً معطوف به بهره برداریهای غیر اصولی از مراتع کشور بوده است که به شرح زیر میتوان تبیین نمود:

- وسعت زیاد مراتع تخریب یافته ناشی از چرای شدید و خارج از فصل و در نتیجه عدم امکان بهره مندی کشور از پتانسیل تولید مراتع
- فرسایش شدید خاک در مراتع تخریب یافته‌ای که ریزشهای جوی آن عمدتاً به صورت باران میباشند
- افزایش تراکم گونه‌های خشبی و غیر خوشخوراک و کاهش گونه های مرغوب در مراتعی که بخشی عمده ریزشهای جوی آن به صورت برف میباشند
- عدم کارآیی مناسب ابزارهای قانونی در اعمال مدیریت بر مراتع، به خصوص در زمینه رعایت ظرفیت چرای مراتع برسیهای انجام شده طی یک دوره دو سال نشان داده که ۲۹ هزار پرونده تخلف در مورد مراتع کشور صورت گرفته است و کمتر از ۹ درصد منجر به صدور حکم محرومیت متخلف شده است.
- تبدیل مراتع به اراضی زراعی در مناطق پر شیب و رها سازی آنها پس از چند سال زراعت دیم
- نبود روشهای مناسب و سازگار با شرایط کشور در زمینه تعیین ظرفیت، گرایش و وضعیت مراتع
- حضور دام در تمام سال به جز ایامی که محدودیت‌های جوی مانع از حضور دام در مراتع میگردد (در مراتع روستایی به دلیل نظام سنتی بهره برداری از مراتع)
- حضور جمعیت فراتر از توان مراتع در قلمرو مراتع کشور و به تبع آن حضور دام بیش از ظرفیت و در نتیجه استمرار روند تخریب مراتع
- نظام دامداری سنتی معیشتی
- عدم اطلاعات کافی از اثرات روند تغییرات ناشی از بروز خشکسالیها بر مراتع و در نتیجه نبود اطلاعات کافی برای مدیریت خشکسالی به خصوص خشکسالیها غیر نرمال و بحران زا

- کمبود علوفه و دام مازاد

راهکارها و اولویتهای راهبردی تحقیقات مرتع

- معرفی روشهای افزایش تولید علوفه در هر یک از مناطق آب و هوایی
- متعادل کردن ظرفیت مراتع با تعداد دام
- معرفی روشهای افزایش سهم مشارکت مرتعداران
- معرفی روشهای افزایش دانش مرتعداران
- معرفی روشهای بهبود اقتصاد مرتع
- معرفی روشهای مناسب مدیریت مراتع در شرایط خشکسالی
- معرفی و شناسایی تنگناهای قانونی مدیریت مراتع کشور
- تدوین روشهای اندازه‌گیری و ارزیابی در اکوسیستمهای مرتعی

استان آذربایجان غربی از جمله استانهای مستعد از لحاظ منابع طبیعی تجدید شونده است. ویژگیهای آب و هوایی و

اقلیمی، تنوع اکولوژیکی و بیولوژیکی، تپ متنوع اراضی و استعداد خاک و ... شرایط را برای رویش انواع گونه

های گیاهی خودرو و استقرار و زندگی انواع جانوران وحشی در استان فراهم ساخته است به طوری که در طی انجام

جمع آوری فلور استان آذربایجان غربی در مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی تا کنون ۱۰۵ تیره، ۵۵۰ جنس و

بیش از ۱۲۰۰ گونه جمع آوری و شناسایی شده است.

منابع طبیعی علاوه بر اهمیت اقتصادی، کارکردهای زیست محیطی (ترسیب کربن، ساماندهی گردش آب در طبیعت، تلطیف و پالایش هوا، کاهش سیل)-گردشگری و تولید گیاهان دارویی، صنعتی، معطر-حفظ خاک و ذخایر ژنتیکی داشته و به دلیل تجدید پذیر بودن اهمیت آن از نفت و گاز بیشتر است. جنگل‌ها به علت ویژگی متعدد خود نقش پر ارزشی از جنبه‌های مختلف برعهده دارند. مثل تولید اکسیژن، ساماندهی گردش آب در طبیعت،

تلطیف و پالایش هوا، تداوم و حفظ نظام زیستی، کاهش سیل، ایجاد منظرگاه‌های تفریحی و تفریحی و ترسیب کربن، جنگل‌ها به تنهایی ۶۵ درصد آب شیرین کشور را تأمین و در حفظ خاک نقش اساسی دارند.

در حال حاضر مساحت مراتع استان ۲۶۶۸۱۲۴ هکتار میباشد که ۵۵۰۷۶۷ هکتار یعنی ۲۱٪ آن را مراتع خوب و ۱۰۷۲۳۳۱ هکتار آن یعنی ۴۰٪ آن را مراتع متوسط و ۱۰۴۵۰۲۶ هکتار یعنی ۳۹٪ آن را مراتع فقیر تشکیل میدهند

که مقدار تولید علوفه خشک قابل برداشت سالانه با توجه به تداوم و تأثیر چند ساله خشکسالی اخیر و کاهش

چشمگیر تولید علوفه ۵۹۲۹۰۸۱ تن میباشد و مدت زمان چرا در مراتع استان با توجه به شرایط اکولوژیکی، شرایط اقلیمی و قدرت تجدید حیات و عرف محل در آن متغیر بوده و حدوداً ۳ تا ۹ ماه در سال میباشد. کل تعداد دام متکی به مراتع استان ۶۹۲۵۶۸۸ واحد دامی بوده که از این تعداد ۲۹۴۷۴۰۰ واحد دامی مجاز میباشد و مابقی به تعداد

۳۹۷۸۲۸۸ واحد دامی بصورت دام غیر مجاز بوده و اثرات مخرب زیادی بر اکوسیستم‌های طبیعی و منابع ملی استان وارد می‌آورد. در نهایت اینکه مراتع استان به لحاظ تنوع زیستی و نقش آن در تأمین علوفه دامی تأثیر مهمی را در

اقتصاد استان بر عهده دارد. همانطور که در بالا ذکر شد از حدود ۲۶۶۸۱۲۴ هکتار مرتع استان نزدیک به

۵۵۰۷۶۷ هکتار آن جزء مراتع درجه یک محسوب میشوند که به دلیل بروز خشکسالی‌های ممتد و چرای بی‌رویه

هم اکنون در معرض خطر قرار دارد. مساحت جنگلهای طبیعی استان ۱۰۱۰۰۰ هکتار است.

۱۳- هر بار یوم: نمونه های شماره دار شده هر باریم به تعداد ۸۶۷۲ مورد بوده که حدود ۹۵ تیره، ۵۲۰ جنس و ۱۲۶۰ گونه را شامل می شود. بزرگترین تیره موجود در هر باریم Astraceae با ۶۵ جنس و ۱۷۶ گونه است. تیره های بزرگ بعدی به ترتیب با بیشترین تعداد گونه عبارتند از تیره Fabaceae با ۱۴۰ گونه، تیره Poaceae با ۸۷ گونه، Brassicaceae با ۸۶ گونه و Lamiaceae با ۸۳ گونه می باشد.

۱۴- طرح های صنوبر:

ایستگاه تحقیقاتی ساعتلو به وسعت ۴۱ هکتار و ایستگاه تحقیقاتی رسول آباد به وسعت ۹ هکتار برای تحقیقات در ارتباط با صنوبر احداث شده است. در حال حاضر دو طرح آزمایش مرحله نهایی سازگاری دو رگهای بین گونه ای صنوبر و آزمایش مرحله نهایی سازگاری ارقام مختلف صنوبر جهت معرفی مناسبترین آنها به اجرا در ایستگاه رسول آباد شهرستان میاندوآب در حال اجرا می باشد. (صنوبر از محصولات زراعی است که در آذربایجان غربی کشت و تولید می شود ۲۰۹۶۸ هکتار از اراضی استان زیر کشت صنوبر است که با تولید ۴۶۷ هزار مترمکعب رتبه دوم کشور را به خود اختصاص می دهد نتایج اولیه تحقیقات در قالب طرح سازگاری و میزان تولید کلون صنوبر در استان بیانگر این است که *populus nigra* با کلون ۱۵۴ از نظر تولید رشد سریعی دارد و مقاومت آن به آفات و امراض گوناگون بیشتر از سایر گونه ها است).

جدول ۱- مشخصات پرسنل بخش

ردیف	نام و نام خانوادگی	رشته تحصیلی	وظایف
۱	احمد احمدی	هیئت علمی و دانشجوی دکتری علوم مرتع	مجری و همکار طرح
۲	مهناز حیدری	هیئت علمی و دانشجوی دکتری علوم گیاهی	مجری و همکار طرح
۳	زهرا هاشمی	دکتری	مجری و همکار طرح
۴	مژگان لارتنی	فوق لیسانس سیستماتیک گیاهی	مجری و همکار طرح
۵	صابر قاسمپور	فوق لیسانس جنگلداری	همکار طرح
۶	پری شانکی	فوق لیسانس زراعت	همکار طرح

مجری و همکار طرح	فوق لیسانس زراعت	بهمن عزیزاده	۷
مجری و همکار طرح	دانشجوی دکتری گیاهپزشکی	سیامک حنیفه	۸
مجری و همکار طرح	فوق لیسانس مرتعداری	رحمان رحیم دخت	۹
مجری و همکار طرح	فوق لیسانس مرتعداری	شهریار بیلاقی	۱۰
همکار طرح و همکاری در طرحهای درآمدزایی ایستگاه	فوق لیسانس آگرواکولوژی	محمد علی مهدی پور	۱۱
همکار طرح	فوق لیسانس زراعت	سعید برادران	۱۲
مسئول ایستگاه ساعتلو	لیسانس مرتعداری	کریم هنرور	۱۳
مجری و همکار طرح	لیسانس علوم گیاهی	علی خداکریمی	۱۴
مسئول ایستگاه رسول آباد	لیسانس مرتعداری	یونس افشار	۱۵
نگهبان ایستگاه رسول آباد	زیر دیپلم	کاوه پیروتی	۱۶
نگهبان ایستگاه ساعتلو	ر دیپلم	خلیل اکبرزاده	۱۷
نگهبان ایستگاه ساعتلو و راننده تراکتور	زیر دیپلم	زلفعلی شیدر شکر	۱۸